

РЕЦЕНЗІЯ

**на дисертаційне дослідження Медведєвої Тетяни Олександрівни
на тему «Адміністративно-деліктне провадження у справах про
правопорушення, що розглядаються Службою безпеки України», подану на
здобуття наукового ступеня доктора філософії у галузі знань 08 Право,
за спеціальністю 081 Право**

Актуальність теми дисертаційного дослідження. Сучасний етап розвитку української держави характеризується суттєвим ускладненням завдань у сфері забезпечення національної безпеки, захисту державного суверенітету, територіальної цілісності та конституційного ладу України. Особливого значення у цих умовах набуває діяльність Служби безпеки України як спеціального державного органу, на який покладено виконання широкого комплексу завдань із контррозвідувального забезпечення, протидії терористичній діяльності, захисту державної таємниці, протидії розвідувально-підбивній діяльності та інших загроз національній безпеці. Реалізація зазначених повноважень об'єктивно передбачає застосування Службою безпеки України не лише кримінально-правових, оперативно-розшукових і контррозвідувальних засобів, а й адміністративно-юрисдикційних механізмів.

Важливе місце серед таких механізмів посідає провадження у справах про адміністративні правопорушення, розгляд яких законодавством віднесено до компетенції органів Служби безпеки України. Водночас відповідна діяльність має особливу правову природу, оскільки поєднує загальні засади адміністративно-деліктного провадження зі специфікою виконання завдань у сфері національної безпеки. Це зумовлює необхідність забезпечення належного балансу між ефективністю адміністративно-юрисдикційної діяльності СБУ, оперативністю реагування на правопорушення та гарантуванням прав і свобод осіб, які притягаються до адміністративної відповідальності.

Актуальність дослідження посилюється тим, що чинне адміністративно-деліктне законодавство України тривалий час розвивається фрагментарно, а його нормативна основа значною мірою сформована положеннями Кодексу України про

адміністративні правопорушення, який не повною мірою відповідає сучасним вимогам до адміністративно-деліктного регулювання. Водночас трансформація системи публічного управління, цифровізація діяльності державних органів, зміна характеру загроз національній безпеці та особливості функціонування державних інституцій в умовах воєнного стану актуалізують питання вдосконалення процедур притягнення до адміністративної відповідальності.

Важливим аспектом є й те, що в умовах воєнного стану значення адміністративно-правових засобів протидії загрозам державній безпеці істотно зростає. Це потребує не лише розширення практичних можливостей відповідних державних органів, а й чіткого нормативного визначення меж їхніх повноважень, процесуальних гарантій та механізмів контролю за їх реалізацією. Ефективність адміністративно-деліктного провадження у справах, що розглядаються Службою безпеки України, має оцінюватися не тільки через призму результативності притягнення винних осіб до відповідальності, а й з позицій забезпечення законності, правової визначеності та гарантування фундаментальних прав людини.

У комплексі теоретична та практична важливість вирішуваних проблем, спрямованість рекомендацій, сформульованих Т. О. Медведєвою, характер і значущість обговорюваних питань, а також нерозробленість проблеми в юридичній літературі й обумовлюють актуальність теми дисертаційного дослідження.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, їх достовірність забезпечується кількома чинниками - широтою і різноманітністю опрацьованої джерельної бази, критичним аналізом матеріалів правозастосовної практики, веденням коректної полеміки, вдалою і продуманою логікою викладення матеріалу, яка дозволила авторці повністю виконати поставлені нею дослідницькі завдання, їх реалізацію підтверджує й аналіз загальних висновків по дисертації.

Сформульовані авторкою у науковій роботі основні положення, висновки та рекомендації, в тому числі й ті, що віднесені нею до наукової новизни, мають відповідний рівень обґрунтованості. Це стало можливим завдяки використанню широкого кола наукової вітчизняної та зарубіжної літератури, результатів

емпіричних досліджень. Рецензована дисертація має достатньо високої якості науковий апарат, матеріал викладений чітко, доступно і юридично грамотно. Позиції, які відстоює авторка, ґрунтуються на наявних досягненнях адміністративно-правової доктрини України, положеннях суміжних дисциплін. Запропоновані авторкою наукового дослідження висновки та пропозиції підтверджуються фактами, критичним аналізом нормативних приписів законодавства і висловленими в юридичній літературі позиціями вчених юристів з даного питання.

Позитивно оцінюючи актуальність дослідження Т. О. Медведєвої, необхідно також відзначити, що тема дисертації узгоджена з положеннями Стратегії національної безпеки України, затвердженої Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020, Концепції реформування Служби безпеки України, затвердженого Указом Президента України від 20 березня 2008 року № 249/2008, а також із Законом України «Про національну безпеку України», яким визначено систему суб'єктів забезпечення національної безпеки, їх повноваження та основні напрями діяльності.

Як вбачається з тексту дисертації, Т. О. Медведєва є сумлінним науковцем, який вміє логічно викладати та аналізувати теоретичний, практичний і законодавчий матеріал, формулювати виважені та узагальнені висновки, застосовувати різноманітні **методи наукового пізнання**. Методологічну основу дисертації складають загальнонаукові та спеціальні методи наукових досліджень, зокрема діалектичний метод дозволив розкрити адміністративно-деліктне провадження як динамічне правове явище, що розвивається у взаємозв'язку з трансформаціями системи державної безпеки та адміністративного законодавства. Історико-правовий метод використано для аналізу еволюції нормативно-правового регулювання адміністративної відповідальності та процесуальних повноважень Служби безпеки України, а також становлення інституту адміністративно-деліктного провадження у справах, пов'язаних із посяганнями на державну безпеку. Формально-догматичний метод застосовано для дослідження чинного адміністративного законодавства, уточнення поняття адміністративно-деліктного

провадження, визначення ознак адміністративних правопорушень, підвідомчих СБУ, та з'ясування процесуально-правових засад їх розгляду. Логіко-нормативний метод дав змогу систематизувати норми матеріального і процесуального адміністративного права, що регламентують стадії адміністративно-деліктного провадження та правовий статус Служби безпеки України як суб'єкта адміністративної юрисдикції. Системно-структурний метод використано для характеристики структури провадження та системи гарантій діяльності СБУ у сфері запобігання посяганням на державну безпеку. Порівняльно-правовий метод застосовано під час аналізу зарубіжного досвіду діяльності органів безпеки. Методи аналізу, синтезу, індукції та дедукції сприяли формулюванню теоретичних висновків і практичних рекомендацій.

Репрезентативною виглядає **емпірична база дослідження**, яку становлять вивчення і використання різноманітних джерел: результати узагальнення правоохоронної та судової практики, матеріали кримінальних справ й проваджень з проблематики дослідження, дані офіційної статистичної звітності Служби безпеки України, а також узагальнені дані з офіційних електронних ресурсів суб'єктів публічного адміністрування.

Взагалі використання матеріалів правозастосовної практики заслуговує схвальної оцінки. По-перше, текст дисертації містить значну кількість посилань на конкретні процесуальні акти правозастосування, за допомогою яких вдало ілюструються законодавчі і теоретичні положення. По-друге, використання матеріалів правозастосовної практики набуло у дисертації вигляду узагальненого аналізу відповідних матеріалів та оперування одержаними внаслідок цього аналізу даними у підтвердження обстоюваних підходів.

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих автором працях. Основні висновки та положення дисертаційного дослідження оприлюднені у семи публікаціях, у тому числі чотирьох наукових статтях, опублікованих у наукових виданнях України, визнаних фаховими з юридичних наук та трьох тезах наукових доповідей. У сукупності друковані роботи здобувачки достатньо повно відображають зміст основних

положень і висновків її дисертаційного дослідження та дозволяють науковій громадськості ознайомитися із ними.

Хочу наголосити на тому, що результати дисертаційного дослідження можуть бути доведені до відома наукової громадськості шляхом опублікування монографії.

Результати дисертації **пройшли відповідну апробацію**, підсумки розроблення проблеми в цілому, окремих її аспектів, одержані узагальнення й висновки були оприлюднені дисертанткою на міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях: «Proceedings of the International scientific conference “Modern Achievements in Legal Science and Practice» (Riga, the Republic of Latvia, March 19–20, 2025), «Теоретичні та практичні проблеми реалізації норм права» (м. Кременчук, 5 грудня 2025 р.), «Права людини та публічне врядування» (м. Чернівці, 30 травня 2025 р.).

Практичне значення одержаних результатів не викликає сумнівів, оскільки згідно з представленими матеріалами, і, зокрема, додатками до дисертації, основні її результати та надбання можуть бути використані і вже використовуються: у науково-дослідній діяльності – для подальшого розроблення теоретичних і прикладних проблем реалізації адміністративно-деліктного провадження у справах про правопорушення, що розглядаються Службою безпеки України; у правотворчій та правозастосовній діяльності – результати дослідження містять низку пропозицій щодо внесення змін до чинного законодавства, викладені рекомендації можуть бути використані для підвищення ефективності практичної діяльності суб'єктів правозастосування щодо запобігання правопорушенням, що посягають на державну безпеку; у навчальному процесі – при викладанні студентам закладів вищої освіти дисциплін «Адміністративне право України» для підготовки відповідних підрозділів підручників і навчальних посібників із курсу «Адміністративне право України» та при розробці навчальних посібників, підручників тощо.

Визначаючи **наукову новизну** рецензованої роботи, слід вказати, що за характером і змістом розглянутих у ній питань вона є однією з перших в Україні, у якій на дисертаційному рівні комплексно здійснено спробу дослідити

адміністративно-деліктні провадження у справах про правопорушення, що розглядаються Службою безпеки України. У результаті дослідження сформульовано низку нових наукових положень, рекомендацій та висновків.

Низка теоретичних положень, висновків і рекомендацій дисертантки мають наукову новизну і практичну значимість, цілком достатні для роботи рівня дисертації на здобуття ступеня доктора філософії. Положення, які висувуються на захист (с. 17-19), загалом вдало структуровані дисертанткою відповідно до встановлених вимог, є новими або містять значну частку новизни.

До положень дисертації, що мають елементи новизни, належать, зокрема, такі результати дослідження:

- 1) обґрунтовано доцільність концептуального відмежування державної безпеки від оборони та воєнної безпеки як самостійного об'єкта правової охорони, що охоплює протидію загрозам невоєнного та гібридного характеру;
- 2) запропоновано науковий підхід до стадійності провадження шляхом виокремлення їх функціонального призначення у контексті адміністративної юрисдикції спеціального правоохоронного органу, зокрема визначено взаємозв'язок між стадійністю, принципом пропорційності та забезпеченням балансу між інтересами державної безпеки і правами людини;
- 3) удосконалено обґрунтування доцільності розгляду адміністративних правопорушень у сфері державної безпеки як самостійної функціональної групи деліктів, об'єднаних спільним родовим об'єктом – державною безпекою, незалежно від їх формального розміщення у структурі КУпАП;
- 4) уточнено розуміння багаторівневої моделі участі СБУ у публічно-управлінських та адміністративно-юрисдикційних правовідносинах, яка поєднує суб'єктно-інституційний, процедурно-діяльнісний і нормативно-правовий виміри, в межах якої розвинено підхід до визначення правосуб'єктності СБУ з урахуванням людиноцентричної парадигми адміністративного права та стандартів демократичного цивільного контролю над сектором безпеки, що дозволило запропонувати авторське доповнення системи принципів діяльності СБУ принципами ефективності та співмірності застосування контррозвідувальних і

оперативно-розшукових заходів, що дозволяє нормативно закріпити баланс між потребами державної безпеки та гарантіями прав і свобод людини.

Оформлення дисертації. Дисертація Медведєвої Т. О. оформлена згідно з нормативними вимогами і стандартами, які передбачені для такого виду досліджень. Робота написана державною мовою з дотриманням наукового стилю, що оптимально поєднує складові представленого дослідження.

Положення, висновки та пропозиції, що містяться в науковій праці, характеризуються завершеністю, аргументованістю та послідовністю. Зміст дисертації відповідає заявленій дисертанткою науковій спеціальності (081 — «Право»), робота пройшла належну апробацію. Дисертація є самостійною, завершеною роботою, у якій відсутні порушення академічної доброчесності.

Оформлення дисертації в цілому відповідає встановленим МОН України вимогам.

Як будь-яка по-справжньому творча праця, дисертаційне дослідження Т. О. Медведєвої не позбавлене **дискусійних положень**. Тому загальна позитивна оцінка дисертації не виключає деяких зауважень і побажань, які носять рекомендаційний характер і можуть бути використані авторкою у подальших наукових дослідженнях.

1. У дисертації слушно акцентовано на необхідності дотримання законності та процесуальних гарантій. Водночас окремого дослідження заслуговує принцип правової визначеності як складова верховенства права. Його значення для адміністративно-деліктної юрисдикції СБУ є особливо важливим з огляду на спеціальний характер відповідних правопорушень, наявність бланкетних норм та значний масив нормативно-правових актів, які регулюють відносини у сфері державної та інформаційної безпеки. Доцільним було б визначити, якою мірою чинне законодавство забезпечує передбачуваність підстав адміністративної відповідальності, повноважень посадових осіб та процесуальних наслідків їх реалізації. Авторська концепція правової визначеності могла б стати одним із критеріїв оцінки якості нормативного регулювання адміністративно-деліктного провадження у справах про правопорушення, що розглядаються СБУ.

2. Предмет дослідження авторка визначає через суспільні відносини, що виникають у процесі здійснення Службою безпеки України адміністративно-деліктного провадження у справах, віднесених законом до її компетенції. Такий підхід загалом відповідає усталеній методології визначення предмета адміністративно-правових досліджень. Водночас видається, що він дещо розширює предмет дослідження за рахунок включення до нього не лише власне процесуальних відносин, а й ширшого комплексу організаційних, матеріально-правових та інституційних відносин. У зв'язку з цим дискусійним залишається питання про межі предмета дослідження. На нашу думку, більш чітке розмежування матеріально-правового, процесуального та організаційно-правового компонентів дозволило б уникнути певного розмивання предмета дослідження та чіткіше окреслити, які саме правові відносини становлять центральний об'єкт наукового аналізу. Вважаємо, що у подальших дослідженнях цієї проблематики доцільно розглядати адміністративно-деліктне провадження передусім як специфічну процесуальну форму реалізації адміністративної відповідальності.

3. У дисертації адміністративно-деліктне провадження розглядається як динамічне правове явище, що розвивається у взаємозв'язку з трансформаціями системи державної безпеки та адміністративного законодавства, а також як спеціалізований сегмент адміністративного процесу. Разом із тим видається, що зазначена концепція могла б бути розвинута на рівні визначення системоутворюючих ознак саме спеціалізованого адміністративно-деліктного провадження СБУ. Адже загальна характеристика провадження через категорії стадійності, юрисдикційності, процесуальної форми та застосування адміністративного примусу є властивою значній кількості видів адміністративно-деліктної діяльності. Специфіка ж досліджуваного провадження повинна впливати не лише із суб'єктного критерію, а й із характеру охоронюваних суспільних відносин, особливостей доказування, режиму інформації, спеціального статусу СБУ, співвідношення відкритих і негласних способів отримання інформації та підвищених вимог до захисту державної безпеки. У цьому контексті, на нашу думку, доцільним було б сформулювати авторську систему кваліфікуючих ознак

адміністративно-деліктного провадження у справах, підвідомчих СБУ, які дозволили б відмежувати його від загальної моделі провадження у справах про адміністративні правопорушення.

4. Специфіка повноважень СБУ об'єктивно передбачає ситуації, коли посадова особа має певний простір для вибору способу реагування на виявлене правопорушення. Однак наявність дискреційних повноважень особливо гостро ставить питання про їх межі, критерії реалізації та механізми контролю. Вважаємо доцільним визначити, які саме повноваження посадових осіб СБУ мають дискреційний характер, якими критеріями повинна керуватися посадова особа при прийнятті рішення та за яких умов дискреція перетворюється на свавілля. Перспективним також видається формування доктринальної моделі меж адміністративної дискреції СБУ із визначенням критеріїв її законності, обґрунтованості, добросовісності та пропорційності.

5. У дисертації адміністративно-деліктне провадження розглядається як своєрідний механізм «раннього реагування» держави, покликаний запобігати переростанню деліктної поведінки у більш небезпечні посягання. Разом із тим, на нашу думку, потребує додаткового обґрунтування теза про превентивний характер саме адміністративної відповідальності у сфері державної безпеки. Автору доцільно було б розмежувати загальну та спеціальну превенцію, визначити, за яких умов адміністративне стягнення дійсно здатне запобігати подальшій ескалації протиправної поведінки, а також сформулювати критерії оцінки превентивного ефекту адміністративно-деліктного провадження СБУ та встановити його співвідношення з іншими засобами забезпечення державної безпеки.

Однак, перелічені дискусійні позиції складають підґрунтя для подальших досліджень та продовження роботи по удосконаленню наукової думки, підтверджують творчий характер праці, яка добре підготовлена і належним чином оформлена. Зауваження і побажання стосуються дискусійних питань, не впливають на високий науковий рівень дисертації, не піддають сумніву основні наукові результати, отримані здобувачкою. Слід констатувати, що дисертантка довела свою здатність самостійно здійснювати дослідження в галузі

адміністративного права, і аналіз дисертації дозволяє стверджувати, що визначені в роботі дослідницькі завдання дисертанткою було виконано.

Все вищезазначене дає підставу для наступного узагальненого висновку: дисертаційне дослідження Медведєвої Тетяни Олександрівни на тему: «Адміністративно-деліктне провадження у справах про правопорушення, що розглядаються Службою безпеки України» відповідає спеціальності «Право». Воно є завершеною кваліфікаційною працею, в якій отримано нові науково обґрунтовані результати, що у сукупності розв'язують конкретне наукове завдання, яке має істотне значення для адміністративного права.

За своєю актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, рівнем наукової та практичної значущості отриманих результатів, а також за кількістю та обсягом публікацій дана дисертація відповідає сучасним вимогам, які пред'являються до робіт такого рівня, зокрема й тим, що передбачені Порядком присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії (затвердженим постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), є завершеною кваліфікаційною науковою роботою у галузі знань 08 «Право», за спеціальністю 081 «Право», а її авторка Медведєва Тетяна Олександрівна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії.

Рецензент:

завідувач кафедри кримінального права
та правоохоронної діяльності
юридичного факультету ДВНЗ «УжНУ»,
кандидат юридичних наук, професор

Ярослав СТУПНИК

Підпис Ярослава Ступника засвідчую:
Голова комісії з реорганізації,
проректор з науково-педагогічної
роботи ДВНЗ «УжНУ»

Олександр РОГАЧ